

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 80 kr., za četrto leto 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrto leto 1 gld. 15 kr. nov. den.

~ V Ljubljani v sredo 11. aprila 1866. ~

Gospodarske stvari.

Hvalevredna jabelka.

Spisuje Lovro Pintar.

(Dalje.)

3. Danski robač (Danziger Kantapfel). Kdor želi imeti bolj zgodnjih jabelk, naj nasadi danskih robačev. To jabelko se vleži že okoli vseh Svetih in čaka do Božiča in dalje. Nemški sadjorejec Jahn ga je še o veliki noči imel. Je posebno dobro. V ljubljanski razstavi 1847. leta je dobil tri zvezde. V predvorskoli se pogosto nahaja in mu pravijo po pravici „vodenec.“ Kar je vodenica med hruškami, to je danski robač ali vodenec med jabelki. Njegovo meso je jako sočnato, prijetno rezno, dišeče in belozelenkasto. Danski robači so debeli, nekoliko plošnati in robati, ter imajo tanko kožico. Sprvega so živozeleni, na leži postanejo živo-rumeni, solnčna stran pa je vselej rdeča ali saj rdečkasta. Njegovo drevo raste prav hitro in zraste veliko, veje pa visé le proti tlém, zato je to drevo močno rodovitno, in posebno za pritlikovce. Biedenfeld pravi, da ima to jabelko veljavo na mizi, v kuhinji in v preši. Hvalijo ga vsi sadjorejci, na pr. Knoop, Dittrich, oče Diel, Hinkert, Lukas, Metzger, Aehrenthal, Oberdinek itd. Tudi nemški sadjorejski shodi ga priporočajo pridno saditi, in Liegel pravi, da naj se v dobro in gorko, to je, ne pretežko zemljo sadi.

Kogar veselé zeló debela in posebno lepa jabelka, mu priporočam ramburje, prvi naj bo:

4. Debeli rambur (grosser Rambour tudi „Gloria mundi“ in Pfundapfel). Na Gorenskem mu pravimo debelec, in res še nisem videl v nobeni razstavi jabelka, ktero bi bilo debelega ramburja na debelosti prekosilo. Čez pas meri marsikteri 4 palce in $\frac{1}{2}$, na višavo pa 3 palce in $\frac{3}{4}$. Barve je sprvega živo-zelene, postane pa na leži lepo rumen, sončna stran je živordeča, včasih pa le blede-rdeča. Črnkaste lisice ima skoraj vsako jabelko. Prijetno diši. Njegovo meso je rumenkasto-belo, bolj rahlo, pa vendar zeló sočnato in prijetno kisló. Toliko da je za rabo, se vleži že novembra, čaka pa tudi do Svečnice in še dalje. Njegovo drevo raste prav hitro, postane naglo lepo veliko in rodovitno drevo. Leta 1847. so mu dali v ljubljanski razstavi dve zvezdi.

5. Rrdeči poletni rambur (rother Sommer-Rambour). Tudi ta rambur je močno debel, prav lep in tudi na mizi obražtan, pa tudi v kuhinji je všeč posebno za čežano. To jabelko že na drevesu toliko dozori, da je za rabo. Zrelo je meseca kimovca in čaka k večemu do adventa. Senčna stran tega sadú je rumena, sončna lepo in živo rdeča, vès sad je kakor bi bil osopen.

Mesa je zelenkasto-belega, rahlega, pa vendar sočnatega in prijetno kislega. Na trgu se trgajo za-nj, ker je res prelepo in zgodnje jabelko. Liegel ga šteje med najboljše ramburje. Ljubljanska razstava 1847. leta mu je dala dve zvezdi. Rdeči poletni rambur kaj hitro raste, njegove veje se rade proti tlém obračajo in so saj na Kranjskem velikrat polne prelepega sadja. Iz loškega kapucinskega kloštra se je po loški in selski okolici precej zeló razširil. Ljudje ga kličejo debelkar pa tudi paradižar.

6. Lotrinški rambur (Lothringer Rambour). Lotrinški rambur raste hitro in dela močne mladike. V dobri zemlji raste to drevo veliko in rodi obilno sadú. Biedenfeld ga priporoča v vsak vrt saditi. Tudi Liegel ga je za kmetiške vrte v prvo vrsto postavil. Ta sad je zeló širok pa nizek. Po pravici se šteje med najdebelejša jabelka. Je precej robat, ena stran je nižja kot druga, ima tanko kožico, ktera je izprvega slamnatrumena, ko se vleži, postane živo-rumena. Solnčna stran, in pa okoli receljna, je lotrinški rambur živo-rdeče pisan. Ne diši kaj. Njegovo meso je belo kot sneg, rahlo, sočnato, in vinsko-kislato. Za rabo je kimovca in vinotoka. Leta 1847. je dobil v Ljubljani samo eno zvezdo. Cepovi se dobé pri meni, tudi postrežni ljubljanski zdravnik, gosp. Finc in kmet Bokavec na Korkici imata ta debeli sad. Na trgu se lahko prodá.

(Dalje prihodnjič.)

Pisma do naših ljudi po Kranjskem o novih srenjskih zadevah. *)

1. Pismo.

Cesarska deželna vlada je 31. sušca izdala postavo, po kateri naj se na novo ustanovijo občine (v srenje ali komuni) po deželi.

Prevažna je ta nova naredba, da ne bi govorili marsikaj o njej in nekoliko sveta ne dali našim ljudém v tem ali unem.

Presvitli cesar, bivši v Budi na Ogerskem, so 17. svečana potrdili to postavo, kakor jo je izdelal deželni zbor kranjski. Ona razgláša občinski (srenjski) red, to je, vse, kar se tiče županovanja, in pa red za volitve po občinah (srenjah). Brž ko bodo nove volitve glavarjev (županov), odbornikov in svetovalcev gotove, stopi ta postava v vseh razdelkih v djanje.

Prvo, kar nam je že zdaj posebno pri srcu, pa je to, da želimo, kolikor mogoče, velikih občin ali srenj. In to željo dajamo našim ljudém pred vsem v resen prevdarek.

1. stavek nove občinske postave pravi: „Sedan je selske občine ostanejo take, kakor so, dokler se po

*) Kar je tukaj Kranjcem rečeno, utegne koristiti tudi drugim slovenskim deželam. Vred.

tej (novi) postavi ne prenauredé.“ S tem je rečeno, da se smejo (kar sledeči 2. in 3. stavek na drobno popisujeta) občine (srenje) na novo ustanoviti, to je, da se dve ali več dozdanjih selskih občin smé v eno (novo) občino združiti, ali da se smejo dozdej združene tudi razdružiti, ako je ktera izmed teh sama za-se ali pa po združbi z drugo dovolj bogata, da bode lahko izpolnovala dolžnosti, ktere jej naklada opravljalstvo njeno in zlasti tako imenovano izročeno področje.

Po takem je tedaj dozdanjim srenjam na voljo dano, da se na novo ustanovijo, in nova postava izrekuje željo, naj se pri tem, kolikor se dá, gleda na farne meje.

Naj bi te želje ne prezrli naši ljudje, kajti fara je matica, ktera na več strani veže farane v en panj; v fari se stekajo najbolj zadeve njih. Če bi vsaka fara, ako ni zeló prevelika, bila tudi občina (srenja) za-se, najbolje bi to kazalo na vsako stran, kakor tudi to, da se združite dve fari, ako je vsaka za-se majhina. Ko so se Francozi umaknili iz naše dežele, osnovali so se pri nas — kar še pomnijo starejši ljudje — prav velike občine, ki so se imenovale županije (Hauptgemeinden) in so svoje župane (Ober-richter) imele; pod njimi so bile soseske (Untergemeinden), ki so imele podžupane (Unterrichter). Tedaj tudi te nekdanje velike občine naj nam bojo v izgled!

Če ima ktera občina kake svoje posebne dohodke ali posebno lastnino ali kak poseben zalóg (fond), se ji zavoljo tega nikakor ni bati združbe z drugimi, ker taka lastnina ostane njena, če tudi je združena z drugimi, in po stavku 2. se morejo občine o tem že zmeniti, predno se združijo.

Postava ta tedaj jasno kaže, da nikomur noče delati sile; vse je na prosto voljo dano vsaki občini in modremu prevdarku tistih mož, kateri imajo veljavo med svojimi sosesčani in v važnih zadevah morajo tudi za-nje misliti.

Zakaj pa tako živo priporočamo velike občine?

Iz več vzrokov.

Nova občinska postava daje nam veliko več oblasti v roke, kakor smo jo imeli dozdej. Le poslužiti se bo treba te oblasti, da se sami sebe vladamo in da se ne bo, kakor dozdej, celó v male stvarce vtikala gospóska. Pokažimo visoki vladi, da nismo več otroci, ki ne znajo še sami hoditi! Taka veljavna občina pa more le tista biti, ktera je velika. Kakor je véliki posestnik bolj obražtan kakor kajžar, tako tudi velika občina bolj mimo male soseske. Častitljivost, mogočnost tedaj že zahteva velike občine. To je eno.

Drugo je to, da dobijo občine po novi postavi v domačem, lastnem, še bolj pa v tistem opravljalstvu, ki ga jim vlada izročuje, da ga namesti gospósk opravljajo, tako obširno polje za delavnost svojo, da bojo velike občine veliko lažje med seboj našle pametnih mož, ki bojo za glavarje, odbornike in svétnike sposobni, kakor pa majhne. Velike občine pa bojo tudi veliko lažje izhajale, svoje stroške poplačevale in, če bo treba za pisanje pripravnega človeka na strani predstojnikovi imeti, ga bojo tudi lahko zdrževale. Lažje pač 6000 ljudi 200 gld. skupaj spravi kakor le kakih 600. — Vse to je treba dobro prevdariti.

„Če se pa združimo — utegne kdo reči — nas bojo uni goljufali ali za nos vodili.“ — To je bôsa, dragi moji! Saj bo vsaka soseska imela svoje namestnike v občini. Sestava občinskega zastópa vam bo to sama pokazala, ako našim besedam morebiti ne verjamete. In ali ne veste, da se mora po sedanjí postavi vse očitno (javno) goditi, in da vsak ima pravico v zbor priti poslušat, kako se godí? Potem se bo že vedelo,

po čim je kaša. Tudi morajo letni računi (rajtenge) biti vsacemu na razgled odprti, in tako bode vsaki goljufii in vsacemu igranju pod klobukom konec gotov.

„Mi nočemo, da bi uni bili naši gospodje; raji smo samosvojni“ — tako slišimo družega ugovarjati. Al ta ošabnost je le kratkoumnost, ki ni piškavega oreha vredna. Vse soseske, ki se združijo v eno veliko teló, ostanejo to, kar so, in le enakopravni udje so vse enega večega telesa. Tú nam na misel prihaja tista basen, ko so se ošabni udje enega života spuntali, češ, da nočejo več, da bi jim glava zapovedovala; al kakošen konec so vzeli, ko glava ni hotla več za nje misliti? Saj pač ne bo nobeden postavljen na čelo občini, kogar ne bote sami volili! Šentpeter zmiraj ostane Šentpeter, in Šentpavel zmiraj Šentpavel, če-ravno se v eno poglavitno, veliko občino združita, in tudi menda bo vsak rajši 1 groš plačal (v velikih občinah) kakor pa 1 goldinar (v majhnih soseskah)! Kar pa ima soseska Šentpeter svoje lastnine, to ji pač tudi ostane njeno, če tudi je združena z večimi v veliko občino.

Naj tedaj obračamo kakor koli to stvar, konec se zasúče zmiraj na to, da ni nikakoršne zgube na nobeno stran, ako se združi več manjših sosesk v eno veliko, dobička pa je mnogo.

Podajte si tedaj prijazno med seboj roké v napravo velikih občin; gospóda in kmet pogovorite se bratovski, ker ste ravnopravni udje enega telesa — samostojne občine! Ne poslušajte nasprotnih besednikov, ker niso vaši prijatli, kajti star prigovor je že, da nesloga (razprtje) tlači, sloga (edinost) pa jači.

Da pa so naše besede resnične, dokazali vam bomo drugi pot, ko vam bomo našeli opravila, ki jih dobijo nove občine. Videli bode iz tega, da bo nova občina častitljiva naredba, ktero pa more dostojno oskrbovati le velika občina. Duhovni gospodje po deželi v ta cilj in konec s svojo podučno besedo lahko veliko pripomorejo, da se napravijo saj velike občine, ker nimamo še okrajnih občin.

Národno-gospodarske stvari.

Dobri svéti o avstrijskih železnica.

F. Š. — Knjižica civilnega inženirja Tomaža Novaka, predložena c. k. ministerstvu za kupčijo in gospodarstvo pod naslovom: „Denkschrift über die Vollendung des Eisenbahnnetzes in der österr. Monarchie“ (spomenica o dokončanju železnic avstrijskih), ki je prišla ravno zdaj na Dunaji na svetlo, nima le za izvedenca, temuč tudi za vsacega priprostega človeka toliko hvalevrednega poduka, da si ne moremo kaj, da ne bi je zdaj, ko se vsled hiranja kupčije in obrtnije toliko govori o dovršenji avstrijskih železnic, ne omenili saj nekoliko v „Novicah“, tudi povzdigi obrtnijstva njenih.

Knjižica vrlo izvedeno razjasnuje različne misli, ki so se oglasile o dodelanji avstrijskih železnic, in presojuje jih od gospodarske in denarstvene strani. Kratko pa jederno govori o važnosti in silni potrebi avstrijskih železnic, in pobija mnenje, ktero je 1864. leta razglasilo ministerstvo kupčijsko v svojem spominskem pismu, češ, da je v Avstrii le 466 milj žleznic zeló potrebnih, 456 milj pa manj potreba. Nikakoršne ni dvombe — pravi — da se mora vsled dozdej zanemarjene kupčije in obrtnije namesti omenjene dolžine izdelati železnic najmanj 1100 milj prve, in 800 milj druge vrste, ter se opira na to, da je o novejšem času v Avstrii okoli 100 načrtov za železnice na